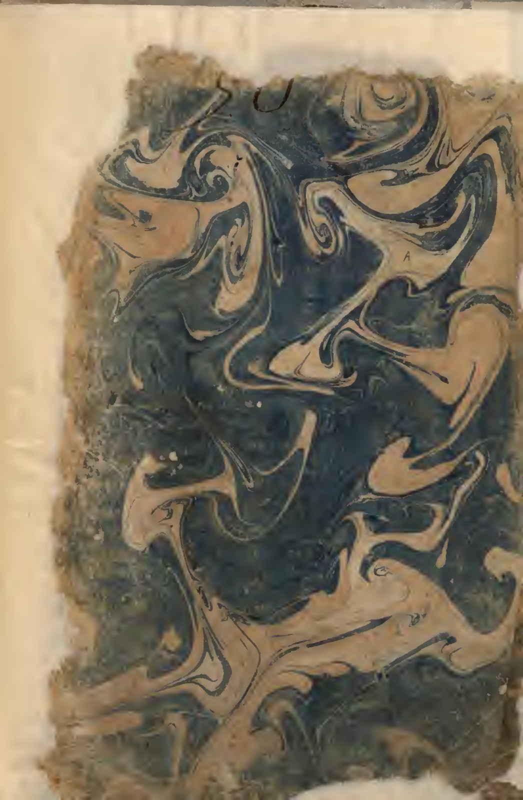

B

DE CHRISTEN VVERELDT,

OFTE

De Zee-Beschrijvinghe van

EVROPA.

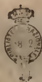
Seer dienstigh om te gebruycken by de ATLAS der Landen;

Als waer inne seer bequamelijck de Zee-custen, Gronden, Drooghten, Reeden ende Zee-havenen, gelijck in een Spieghel verthoont werden, nevens 't gheene vorders dienstigh is ter Zee-vaert.

IN AMSTERDAM;

By Louis Vlasbloem Boeckverkooper, 1659.

VOOR-REDEN.

GUnſtighe Leſer, dit Werck is t'uwen beſte ontworpen, ende aldus ten eynde ghebraght; En ſonderlingh voor V. L. dewelcke gewoon zijt den ATLAS der Landen te door-leſen om eenighe kenniſſe der ſelve te becomen. Daerom ſo gelieft nu neffens den ſelven dit Ontwerp van 't gheheele Chriſten-rijck ter Zee, als een volcomen Lichaem te ſamen uyt maeckende, met gunſte te omhelſen. Dit ſal V. L. terſtont alſoo blijcken ende kennelijck zijn, wanneer het ſelvighe ſlechts ter loop beſchouwt wert. Derhalven ſo wilt het aen-neemen met een geneghen herte tot uw vermaeck ende onderrechtinghe.

VAERT WEL.

De Beſchrijvinghe van Europa ter Zee.

EUROPA wert ſeer gevoeghelijck, nopens haere Zeën in vier deelen gedeelt, namelijck, in de Ooſt-Zee, de Noord-Zee, de Spaenſche Zee ende de Middellandtſche Zee.

Onder de Ooſt-Zee can men bequaemelyc begrypen de Sondt, ende het Schager-rack tot Schaeghen toe. Onder de Noord-Zee, 't gheene tuſſchen Engelandt, Schotlant, Noorwegen en Nederlant, item tontom Yſlant en Spitsbergen invloeyt. De Spaenſche Zee can men noemen, 'twelc Yrlant, het vveſter Gedeelte van Engelant, Vrancrijck ende de Cuſten van Portugael tot aen de Middellandtſche Zee is bereyckende. Ten laetſten, vverden onder de Middellantſche Zee begrepen de Cuſten van Barbaryen, d'Archipelle tot Conſtantinopolen toe, de Golfe van Venetien; Inſgelijcx de Cuſten van Italien, Vrancrijck ende Hiſpanien.

Om met meerder kenniſſe deſe Zee-Caerten te verſtaen, ſo dient gelet te ſijn op den Mijlſchael, die verdeelt is op de Spaenſche, Vranſche, Engelſche ende Duytſche maniere, alſo dat de verſcheydene Plaetſen met een Paſſer daer op connen aff gemeten werden. Als by exempel:

Indien ymandt de diſtantie van 't Texel ende de Riviere van London af begeert te paſſen, ſo ſtelt de Paſſer op de Spaenſche, Vranſche off op andere mijlen, ende alſo ſal men 't ſelve becomen; Invoegen, als de Paſſer op de Duytſche Mijlſchaele geſtelt wert, ſo zullender 38. mylen, doch op de Engelſche 52. gemeten vverden. Ende alſo voortaen.

Nademael nu in de Generale Caerte van Europa, ende in de Speciale Caerte van Portugael, als mede in de Caerte van Groenlandt en Spitsbergen de Graden der Latitude oft Breedte getrocken ſtaen, ſo en ſal 't niet ondienſtich ſijn hier yet van te handelen. Genomen dan, dat ymant ſijnde in de Spaenſche See off elders, ende zeylende verre buyten Lands kenniſſe, en begeerende aen te doen eenige plaetſen, het ſy noordwaerdt ofte

zuydwaerdt

zuydwaerdt, de selve can met een Astrolabium off een Graedtbooch den Hoochte der Graden aen de Sonne uytvinden, te weten, 'smiddachs by zuyder Son: Dit gedaen sijnde, dan so seyltmen tot de voorghestelde distantie, vvelcke zynde becomen, so gaetmen oostwaert off westwaert aen na eysch van saken; ende in deser maniere soo zal u de begeerde plaetse sonder eenige foute gevvorden.

Het Gebruyck des Seylsteens is door een bysondere Mildadicheyt des Heeren aen den Seelieden verleent, om daer door de gewenschte Haven te bevaren: Hierom isset, datter Linien off streken inde Caerten door de Seën getrocken bespeurt wordē, om met hulpe van't Compas de Coursse ende zeylagien der Scheepen over See te vervorderen. Dese Linien comen t'eenemael mettet Compas over een. het Compas is verdeelt in 32. Linien. Aengesien nu de cracht des Seylsteens, waer mede het Compas is bestreken, altyt na't Noorden is streckende, oversulcx isser op 't Compas een gelijckenis van een Lely aff ghebeelt, aenwijsende het rechte Noorden. De Vinder van de wetenschap deses Seyl-steens is ghevveest eenen Flavius Melsius van Napolis in Italien, voorwaer een Man die hieromme met recht gepresen moet sijn. Ende werden de acht voornaemste Linien van dit Compas in deser voegen genoemt,

Oost *West* *Zuyd* *Noord.*
Noordoost *Zuydwest* *Zuydoost* *Noordwest.*

Dit dan aldus verstaende, so staen noch aen te mercken eenige stipkens by malcander gestelt, die men Sanden en Droochten noemt, sijnde Mercken en Teeckens om de selve te schouwen; hier nevens sijn ooc eenighe Getallen te bespeuren, so in See als inde See-Gaten, de welcke inde Gaten de diepte by de lenghte van voeten, ende in See van Vadems aenwijsen: Daerenbovēn mede d'aff-beeldingen van Anckers, als Teeckenen van een goede Reede, van ghelijcken noch eenighe See-Tonnen; sijnde Mercken waer na de Pilooten en Stuurlieden, 't zy in't in ofte uyt zeylen der Canalen hun reguleren. Eyndelijck, indien daer eenighe Linien buyten de Compas Linien bevonden werden, deselve dienen voor Langhs en Dwers Mercken, om alsо de behoorlijcke Diepte te treffen.

Doch wat aengaet de Vloedt ende de Ebbe ontrent de Havens, Canaelen en de Custen vallende, die can men bequamelijck nyttet Graedboeck bereeckenen.

Dus veele dan zy gheseydt van de uyterlijcke kennisse der Navigatie ofte des Seevaerts. Edoch so ymandt nader kennisse inde Conste der Navigatie tracht te becomen, deselve sal zich bereyden een seecker Instrument, genaemt de Graedbоogh, vvelckers langste deel genaemt wert de Stock, ende de mindere de Cruyssen. Met dese Graedstoc salmen de hoogte der Sonnen aldus connen af meten: By exempel; Indien men de hoogte der Sonne op den middach vveten wil, so maeckmen eenighe gissinghe daer over, den welcke ic neeme te wesen 50. Graden; derhalven stelle ic beyde de Cruyssen op 50. Graden, en de Stoc tusschen de Neuse ende het Ooch, en neyghe het Hooft so langhe, tot dat beyde de eynden der Cruyssen wel over een comen, hier uyt moet dan volgen, dat de Linien over de beyde Cruyssen getrocken ten eynde van de Stoc by 't Ooghe in een loopen: Dusdanige gestalte des Stocx dient dan in memorie bewaert te werden; dit geschiedende, so neemt dan het eene Cruys van den Stoc aff, ende

set de Stock als vooren aen't Ooghe, ende op dese vvijse salmen de hoochte der Sonne onfeylbaer connen neemen.

Aldus werdender twee distantien gemeten; dat is, de hoochte der Sonne boven den Horizont, ende het complement ofte de vervullinghe der hoochte, namelijck, de distantie der Sonne van het Zenith, 'twelck is het poinct dat recht boven ons hooft is.

De Graedbooch wert met een dubbeld Ghetal gheteeckent, welckers eene zyde nae het Ooghe toe doet 90. Graden, ende verminderende, soo vvert op de selve zijde ghetelt van 90. tot 80. 70. 60. &c. maer de andere zyde begint aen 't Ooch-eynde, ende is aen-wassende nae het ander eynde toe, als van 1. tot 10. 20. 30. &c. Indien men dan het eerste Cetal wil gebruycken, so meetmen de hoochte der Sonne boven den Horizont, ende hoe grooter de selve valt, so veel nader moetmen het Cruys aen 't Ooghe brengen, ende oversulcx becomtmen meerder Graden; Doch het andere Ghetal aenvaerdende, soo vintmen niet de hoochte der Sonne boven den Horizont, doch alleen hoe veel de Sonne van het Zenith is; ende is de selvige vveynich geresen, so doetmen het Cruys verder van het Oogh af, ende alsoo heeftmen dan grooter getal. 't Geene nu geseyt is alsoo behoorlijck in't werck gestelt zijnde, so isset ghebruyck desen aengaende eerst als dan volcomen, vvanneermen in't Graedboec naziet de loop der Sonne op yder dach in 't Iaer, dewelcke met een eenich woort ghenoemt wert de Declinatie der Sonne.

Eyndelijc, belangende de Longitudo oft lengte, daer mede ist heel anders gelegen, als dewelcke alleen by gissinghe wert uyt gevonden.

Daeromme nadien deselve meest te passe comt inde zeylagien na West-Indien ofte Oost-Indien, ende alhier van Europa alleen gehandelt wert, so sullen wy echter een vveynich hier van stellen. Derhalven dan laet yemant zich inbeelden op de middach te zyn in eenige plaetse, als dan so sal de Sonne ooc op de selfde nyre in zijn Meridiaen sijn; nu so staet te letten, indien ymant van de sodanigen Oostwaert aen is gevaeren, deselve sal bevinden op de Graedbooch, dat de Son sijn Meridiaen gepasseert is, dat is, dat de Sonne het Poinct des middachs nu al voor by is; te weten, even so veel als tusschen hem ende de Son is begrepen: Ter contrarie, indien ymandt vande sodanigen als voorsz. VVestwaert aen gheseylt is, die soude op de selfde stondt noch geensins het middach-poinct bereycken, nadien sijn Meridiaen van de Sonne noch niet beloopen is. Ende aen dit onderscheyt hanght dese geheele vvetenschap. So dan, so zy de Meridiaen van de plaets, daermen aff ghevaren is, het eerste poinct ende beginsel inden Paralell-Cirkel, daer men onder seylt; Ende alsdan moeter ghelet vverden (soo Oost als VVest aen seylende) wat nyre het zy op dien tydt in die plaetse van de vvelcke men af-geseylt is, ende alvvaer men nu is; dit verschil becomen hebbende, so soect mede de mijlen van yder ure, te vveten, na den Paralell des hoochte vande Polus onder devvelcke men zeylt: Ende alsoo sal men seer lichtelijck kennisse crijghen van de mijlen vande begeerde Longitudo ofte lenghte.

E Y N D E.

Paſkaart
vande
ZUYDER-ZEE
Nieukx Uytgegeuen
Door
Louis Vlaſblom
VRIES
LANT
Staveren
Vrck
Val-van-Vrck
Enckhuſen
WEST
VRIES
LANDT
Medenblick
Hoorn
Hoornicker hop
Edam
Monnikedam
Marken
HOL
LANDT
WATERLANT
Amſterdam

Europa

EN
Noord Caap
LAPLANDT.
Kola
Kandalex
Ombay
Archangel

Embden

hoge horn balagh

Conincx plaet

T.

Ho

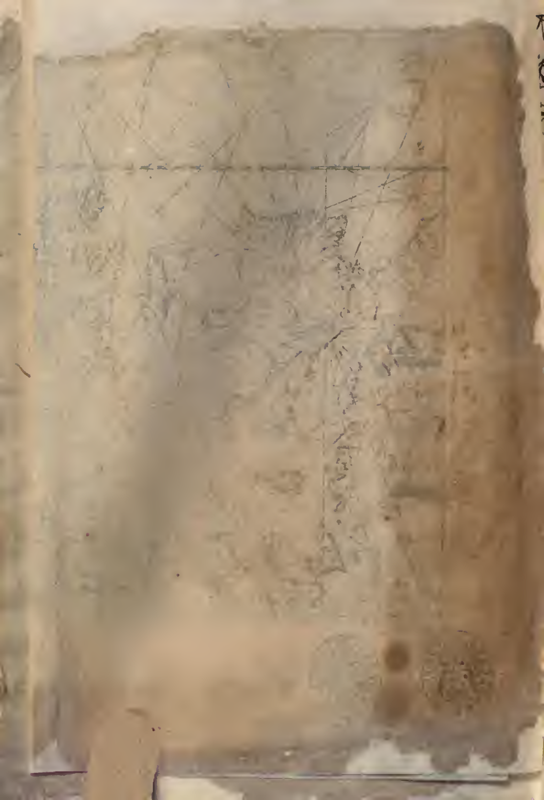
Op de

MAR

SCH

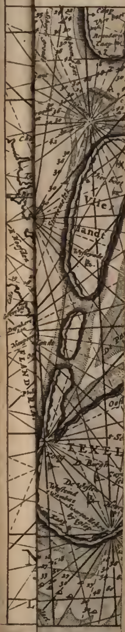
E

Husum

Paſcaerte vande geheele Ooſt zee
Nieulyx int licht gegeven door
Louis Vlaſbloem.
OOST FINLANT.
Elſenbos
Borgo
Peltingh
Wyborgh
Revel
LIIF LANDT.
Parnout
Narva

Vlie
landt
TEXEL
D. Burgh

SCHAGER RACK
De Sondt
ZEELA

Pascaerte Van
Vranckryck en
lant Yrlant a
Tot de strate
Vyt gegeven do

Duytsche mylen 15 in een
Spaensche mylen 17½
Engel en Fran: mylen

Sc

ORTUG

56

nt en Yerlande

de straet

Pascaerte Vande Middel-landsche
Zee Nieulyx uytgegeven door
Louis Vlasblom.
t Amsterdam
sommiger Eylanden in de
la met Cyfers aengewesen
ROMANIA
NATOLIA
CARAMANIA.
Smyrna
Alexandretta
Antiochia
Cyprus
Tortosa
Tripoli
Baruti
Sidon Saia
Sur Tyro
Acari
A